

Alexandru Mitru

LEGENDELE OLIMPULUI

CUPRINSUL

Prefață de academician Demostene Botez	5
Studiu introductiv	7
Spre țărmurile Eladei	16
ZEII	
Zeița Gheea	19
Zeus	22
Înfrângerea titanilor	24
Zei Olimpului	28
Luptele cu giganții	34
Tifon	36
Prometeu	38
Călătoria lui Zeus pe pământ	45
Potopul	50
Înșelăciunile lui Zeus	56
Hera și copiii ei	64
Palas-Atena	68
Strălucitorul Apolo	73
Artemis	79
Hermes	85
Afrodita	90
Eros și Psiheea	95
Poseidon și Amfitrita	101
Hades și Perfesona	106
Hestia și Demetra	112
Veselul Dionisos	117
EROII	
Perseu	125
Heracle	136
Tezeu	162
Dedal și Icar	177
Castor și Polux	183
Belerofon	189
Asclepio	194
Meleagru	199
Orfeu și Euridice	205
Întemeierea Tebei	210
Expediția argonauților	215
Războiul troian	231
Întoarcerea aheilor în Elada	254
Pățaniile lui Ulise	260
Aventuroasa călătorie a lui Enea	270

Partea I

ZEI

Zeia Gheea

ZEIA GHEEA

Se povestește, în legendă, că lumea noastră cea de astăzi – pământul, plin de flori și fructe, cu râuri limpezi și izvoare, soarele, luna, ziua, noaptea și vânturile, suflând rezezi – n-a fost întotdeauna astfel.

Lumea întreagă era-n haos, haos învârtit și negru, fără hotare, fără formă. Însă, precum cântau poezii, din haos s-a desprins pământul. Pământul nostru larg și darnic. Iară pământul rupt din haos era însăși zeia Gheea.

Dragostea a unit pe Gheea cu cel dintâi bărbat, Uranus. Și el, Uranus, era cerul, cerul înalt și plin de stele. Ce mult își iubea Gheea soțul!... Nu mai puțin o îndrăgise Uranus pe soția lui.

Ca să-i arate dragostea, zeul îi așternea pe frunte cununi de aur și lumină, atâta timp cât era ziua, și noaptea o învăluia într-o hlamidă albăstruie, plină de aștri lucitori. O dezmiarda cu ploii și vânturi; și nu se sătura să-i spună că ea va fi mereu a lui, cât o să fie lumea lume. Iar ea se-mpodobește pentru Uranus și își puna veșminte scumpe, pe care le țesea anume din frunze și din ierburi verzi. Își presăra în păr mireme din cele mai alese flori. Și îl privea cu ochii limpezi, strălucitori și azurii, ai lacurilor de cleștar.

La vremea sorocită, Gheea i-a dăruit soțului său șase feciori și șase fete, pe care i-a numit titani.

Primul născut a fost Oceanul ¹ (sau Ocheanos), acela care înconjură, c-un brâu de ape scânteietor, întreg pământul. Celui din urmă i-au zis Cronos; și el era cel mai șiret, cel mai dibaci dintre titani. S-au născut mai apoi ciclopul, trei frați, cu câte-un singur ochi așezat în mijlocul frunții. Aceștia erau meșteri buni și învățaseră să facă, într-un lăcaș de sub pământ, fulgere lucii, orbitoare, tunete grele, ce izbeau urechile ca un ciocan, și trăsnete nimicitoare.

După ciclopul s-au mai ivit trei feciori: hecatonhirii sau centimanii, numiți așa, fiindcă aveau pe trupurile lor uriașe câte-o sută de brațe lungi și monstruoase.

Peste un timp, frumoasa Gheea ² avea să nască și alți prunci – unii cu forme-ngrozitoare, enormi, hidoși, necruțători.

Zeul Uranus avea darul de a putea citi-n viitor. Și-așa aflase că-ntr-o zi urma să fie răsturnat, din locul de stăpân ceresc, de către unul din feciori. Din pricina aceasta, dragostea lui față de Gheea pălea mereu. Și-nfricoșat, se frământa să afle-un mijloc potrivit ca să înlătore, degrabă, primejdia care-l pândește.

URANUS ÎȘI ARUNCĂ ÎN TEMNIȚĂ COPIII

Nu mai avea încredere în nimeni, nici măcar în soția sa. Și-atunci a chemat într-o seară pe toți copiii-n jurul lui și i-a zvârlit într-un afund, în prea întunecosul Tartar.

Dacă ar fi căzut din cer o nicovală pe pământ, îi trebuiau cam nouă zile și nouă nopți, zice legenda. Și tot atâta timp trecea, de-o azvârleai de pe pământ în mult prea mohorâtul Tartar.

Acolo își făcuse zeul o închisoare cu porți grele. Trei ziduri o împrejmuiseră, ziduri puternice de-aramă și-un râu cumplit de foc și smoală ³.

Din închisoarea asta mare feciorii nu puteau ieși. Doar el, Uranus, avea cheia. Era deci liniștit stăpânul și bucuros că a scăpat de orișice amenințare. Zâmbea din nou soției sale și îi spunea că-i este dragă. Dar cum năștea un nou copil, Gheea vedea, plină de spaimă, că zeul i-l smulgea din brațe și-l închidea în temniță.

Mai înainte vreme, Gheea nu îndrăznise să încalce voia soțului ei Uranus, și îndurase fără-o vorbă poruncile și silnicia. Acum însă i-era destul. Se mâniase-n sinea ei.

Cum? Ea-i năștea atâția prunci și n-avea parte de nici unul? Zăceau pe veci închiși în Tartar și n-avea dreptul să-i mai vadă? Nu. Asta nu putea zeia să-ngăduie la nesfârșit.

Și-a rugat mai întâi bărbatul, cu umilință și cu lacrimi, să-i elibereze iar copiii din Tartarul întunecat.

Oceanus – sculptură de Pietro Bracci, sec. al XVIII-lea; Fântâna Trevi, Roma, Italia

– Îndură-te, fii bun, Uranus, îi cerea ea nemângâiată, în timp ce lacrimi de izvoare îi lunecau peste obraz. Fii bun, Uranus, dă-le drumul! Nu merită osânda asta niște copii nevinovați. Îți stau chezașă pentru dânsii că nu îți vor răpi puterea, dacă vei fi mai milostiv..

Zeul Uranus era însă și crud și neînduplecat. Ținea la stăpânirea lui. Nu se înduioșa deloc, când își vedea soața plângând. Și s-a răstit către zeiță:

– Vezi-ți de rosturile tale... Nu e-n căderea ta să judeci faptele ce le hotărăsc...

Era teribil când striga și când se supăra Uranus; și Gheea n-a mai spus nimic. Și-a-năbușit plânsul în piept și și-a plecat, tăcută fruntea.

– Mă voi supune!... i-a răspuns.

Însă, în gându-i, tot atunci s-a hotărât să-l pedepsească pe soțul său ne-ndurător.

Prin farmece necunoscute, Gheea a scos din sânul ei un diamant strălucitor. Din el zeița și-a făcut o armă ca o seceră. A pătruns apoi, pe furiș, când Uranus se odihnea, până la Tartarul adânc. A deschis porțile uriașe, ce erau tot de diamant, prin vrăji numai de

ea știute. S-a strecurat prin întuneric până la fiii ei, titanii, și i-a-ntrebat cu glas șoptit:

– Care din voi ar fi în stare să îl înfrunte pe Uranus? Știți că nu poate fi ucis, pentru că-i zeu nemuritor. În schimb, el poate fi învins cu arma asta sclipitoare. Cine se-ncumetă să fie stăpânitor în locul lui?

CRONOS PRIMEȘTE LUPTA CU URANUS

Toți au tăcut înfricoșați de vorbele cutezătoare. Uranus era tatăl lor. Cum să-și lovească ei chiar tatăl – deși îi pedepsise greu? Apoi, zeul era puternic, și față-n față nu puteau să îl doboare nicidecum. Iar pe furiș, fiii, titanii, se rușinau să dea o luptă.

Toți au tăcut, afar' de Cronos. El era foarte îndrăzneț și, în același timp, șiret. Și îl ura pe tatăl său, pentru că-l aruncase-n Tartar, deși era nevinovat. Dorea de mult să se răzbune, să pună mâna pe putere și iată cel mai bun prilej.

S-a apropiat de mama sa și i-a răspuns, tot pe șoptite, că este gata să se lupte și să-l doboare pe Uranus din cerul lui nemărginit.

Fără să stea prea mult pe gânduri, a luat în mână seceră și, ascunzându-i, plin de grijă, tăișul ei scânteietor, s-a furișat pe porți afară. Pe urmă, sfătuit de Gheea, s-a ascuns după niște stânci. Din acel loc putea să vadă, în depărtare, orișice; dar el nu putea fi zărit.

A stat acolo până noaptea, pândind cu dinții înțeleștați, așteptând clipa potrivită când va putea să îl lovească pe tatăl său, zeul Uranus.

Știa că lupta-i cu primejdiile și mai știa prea bine Cronos că neizbânda ar fi dus la pedepsirea lui și-a Gheei. Uranus i-ar fi osândit la chinuri înfricoșătoare.

Deci, trebuia, neapărat, să-nvingă pe cârmuitorul de pân-atunci al cerului. Nu mai putea să dea-napoi.

Deodată l-a zărit că vine... Zeul Uranus, din înalt, se coborâse pe pământ, ducând cu sine noaptea neagră, cătând-o pe soția lui.

Din ascunziș a sărit Cronos cu seceră în mâna dreaptă. Până să ia aminte zeul că e pândit de fiul său, titanul l-a lovit în pântec⁴.

Uranus a căzut în tină. Rănit în pântec, plin de sânge, se zvârcolea pe jos strigând:

– Cronos, îți doresc să ai parte, cândva, și tu de-aceeași soartă pe care o am astăzi eu! Da! Te blestem, fecior nevrednic! Blestem, de tată și de zeu... Blestemul meu se va-mplini, oricât ai fi tu de șiret...

Dar Cronos n-auzea nimic. El biruise. Era beat de bucurie și triumf. A poruncit să se deschidă, larg, porțile de diamant. Și frații lui, ceilalți titani, s-au grămădit iute la porți și au ieșit afară toți.

- Eu v-am scăpat! le-a rostit dânsul cu trufie.

Acuma noi suntem stăpâni!...

Re-Îți mulțumim, a spus Ocean. Dar tu ești fratele cel mic și nu se cade să ajungi cârmuitor peste ceilalți. De drept, stăpânul aș fi eu, căci sunt mai mare și-nțelept. De mine doar ascultă toți...

Cronos atunci l-a înfruntat:

- În lupta grea care s-a dat, nimeni nu s-a grăbit să-mi vie cât de puțin într-ajutor. Și-acum, Ocean, tu vrei puterea? Nu este drept; și nu ți-o dau...

Ocean se cam întunecase. Părea că o să-nceapă zarva. Dar Cronos l-a înduplecat pe fratele său mai în vârstă, spunându-i c-o să-l facă sfetnic. Și-n sfârșit, după multă vorbă, s-au înțeles să-l recunoască pe Cronos drept cârmuitor. Ceilalți titani și titanide urmau să-i fie sfetnici lui.

Așa a luat Cronos puterea⁵ peste pământ și peste cer. Visul pe care și-l făcuse titanul cel ambițios, în timpul cât șezuse-nchis în veșnic mohorâtul Tartar, acuma, iată, și-l trăia. N-avea de cine să se teamă, căci frații și surorile țineau cu el, îl ajutau. Putea să cârmuiască-n voie...Să facă tot ce-i va plăcea. Și, mulțumit, a hotărât să-și ia în primul rând soție.

Și-a ales-o pe mândra Reea⁶, cea mai frumoasă titanidă. Și a făcut o nuntă mare... O nuntă cum nu se văzuse până atunci în univers. La nuntă au venit titanii și titanidele în păr... Au râs și au benchetuit. Se bucurau că sunt stăpâni. Dar nu știau că-n vremea asta zeița Nix⁷, adică noaptea întunecată, misterioasă, ce se ivise tot din haos, se hotărâse să-l răzbune pe zeul izgonit din cer.

Ea îl văzuse pe Uranus lovit, însângerat de Cronos, pornind către o insulă ca să-și găsească adăpost. Și asta n-o putea uita prietena lui Uranus, noaptea. Mai mult, Uranus o rugase să îl răzbune în vreun fel, să-i pedepsească pe titani. Noaptea vroia să-i împlinescă această rugămintă a sa.

Și-n timp ce Cronos sta la nuntă, benchetuiind nepăsător, zeița Nix năștea din beznă niște odrasle monstruoase. Odrasle ce aveau să poarte nenorocire pe pământ. Astfel ea aducea în lume pe Hipnos - somnul plin de vise și de fantasme întunecate; Eris - discordia cea cruntă; Nemesis - aspra răzbunare; Apate - care-avea putința să amăgească și să-nșele pe zei și oameni deopotrivă; pe Ker - adică nimicirea; și pe Tanatos - zeul morții.

- Aș vrea să văd, zeule Cronos, strigase cu glas tare Nix, cum îți va fi domnia ta, ce-ai dobândit-o mișelește de la Uranus, înstelatul... O, să te văd, tirane Cronos, care te veselești atât la nunta ta cu mândra Reea!

Astfel se începea domnia zeului Cronos cel șiret, sub blestemele lui Uranus și uneltirile zeiței care-și acoperea tot trupul sub un văl lung, întunecat.

1. Ocean și zeița titanidă Tetis erau socotiți drept părinții tuturor văurilor, în număr de trei mii, cum spuneau legendele eline, și ai celor trei mii de nimfe, numite oceanide. Alt titan, Hiperion, și cu soția sa, Teea, au odrăslit pe Helios - soarele, Selene - luna și Eos - aurora. Iar Eos, aurora, la rândul ei, căsătorită cu Astreu, a născut toate stelele care lucesc pe boltă, luceafărul de dimineată și cele patru vânturi: Boreul - vântul năprasnic dinspre miazănoapte, Eurul - vântul prielnic din răsărit, Notul - vântul de la miazăzi, cel aducător de ploaie, și Zefirul - vântul răcoros din asfințit.

2. Într-un imn atribuit bătrânului Homer, Gheea era slăvită astfel: „Eu voi cânta pământul... străvechea mamă a tuturor, aceea care nutrește toate ființele răspândite în lume. O, te salut pe tine, mamă a zeilor, soată a lui Uranus înstelatul. Îndură-te, fi binevoitoare cântecelor mele și dăruiește-mi o viață fericită!...” Imnul slăvea în acest chip pe Gheea, pentru că vechii greci, elinii, socoteau că din unirea pământului cu cerul - și din urmașii lor - s-a născut tot ce se găsește în univers: astrii, lumina și vânturile, apele și ființele vii. ba chiar și nesfârșitele cortegii de zeități ce populau Olimpul și întreaga lume.

3. Răul de foc și smoală, care înconjura Tartarul, era numit de către elini Fleghietonul.

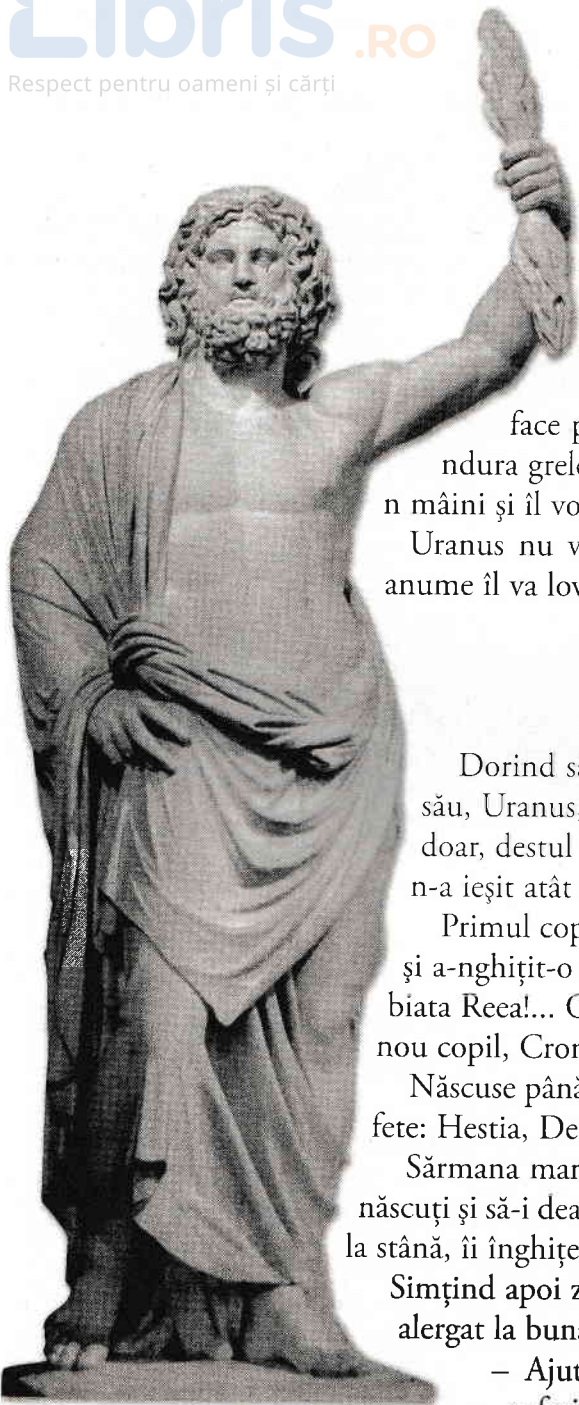
4. Povestirea luptei pe viață și pe moarte dintre Uranus și Cronos o face poetul Hesiodo în poemul său „Teogonia”. Din versurile lui s-au inspirat, în decursul veacurilor, mai mulți pictori și sculptori. Dintre toate aceste opere de artă, cea mai impresionantă pare a fi tabloul zugrăvit de pictorul Vasari, intitulat: „Mutilarea lui Uranus”. În mijlocul tabloului, artistul a pictat pământul. Cronos, un băietan, a ieșit din ascunzișul său și l-a atacat pe Uranus cu secera de diamant, dată de mama sa, Gheea. Zeul cerului înstelat a căzut jos. Gemând de durere, își blestemă feciorul să fie și el cândva doborât de propriul său copil.

5. Cronos - la romani Saturn - se confundă, în concepția elinilor, cu timpul care se scurge. „Tempus edax verum” - „timpul care distruge totul” - cum zice Ovidiu într-o expresie rămasă celebră. Domnia lui Cronos simboliza tocmai această putere a timpului asupra întregii lumi. De aceea, uneori artiștii obișnuiau să-l zugrăvească sau să-l sculpteze pe Cronos cu umerii înaripați (timpul care zboară), având alătura de el globul pământesc și un orologiu cu apă, o clepsidră. În mână are, de cele mai multe ori, secera cu care l-a doborât pe tatăl său, secera care înseamnă sfârșitul tuturor lucrurilor.

6. Reea - la romani Tera - închipuia, pentru elini, tot pământul, ca și zeița Gheea, a cărei fică era. De aceea avea aceleași însușiri ca și ea. Căsătoria ei cu Cronos urma să dovedească oamenilor din antichitate că timpul hotărăște cele care se petrec pe pământ. El este tatăl tuturor ființelor; și tot el le înghite, cum se va vedea mai târziu, din legendă.

7. Zeița Nix - noaptea cea veșnică - căsătorită cu Erebul, întunericul cel mohorât din subteranele pământului, au avut la început două odrasle: pe Eter - lumina veșnică; și Hemera - ziua care înveștește sufletele oamenilor.

ZEUS

Făcuse nunta zeul Cronos, își pregătise o domnie și lungă și îmbelșugată, dar mulțumit tot nu era. Fiicele nopții, răzbunarea, discordia și înșelăciunea, îi tot tulburau inima. Gânduri ascunse-l frământau.

Știa că tatăl său, Uranus, nu se înșală niciodată atunci când face prevestiri. Și tatăl său îi prorocise că va veni o zi în care va ndura grele încercări. Copiii lui, născuți de Reea, se vor scula cu arme-n mâini și îl vor răsturna din slavă.

Uranus nu voia să spună – deși poate știa și asta – care dintre feciori anume îl va lovi pe zeul Cronos.

CRONOS SE HOTĂRĂȘTE SĂ-ȘI MĂNÂNCE ODRASLELE

Dorind să scape de primejdii, Cronos a făurit un plan. La fel ca tatăl său, Uranus, își va înlătura copiii, dar nu în temniță, nu-n Tartar. Știa el doar, destul de bine, că temnițele se deschid. N-a fost el însuși zăvorât și n-a ieșit atât de lesne cu ajutorul mamei sale?

Primul copil născut de Reea a fost o fată, Hestia. Tatăl a și cerut-o Reei și a-nghițit-o deîndată, sub ochii-ndurerați ai mamei. O, ce-a mai fost pe biata Reea!... Cât a mai plâns! Însă zadarnic. De câte ori venea pe lume un nou copil, Cronos striga să i-l aducă, să-l mănânce.

Născuse până-n acea zi soțului său doi fii, pe Hades și pe Poseidon, și trei fete: Hestia, Demetra, Hera.

Sărmana mamă-nspăimântată era silită să-și aducă ea însăși pruncii nou-născuți și să-i dea hulpavului tată. Și el, ca lupul când ajunge în țarcul mieilor, la stână, îi înghițea cât ai clipi.

Simțind apoi zeița Reea că este timpul să aducă pe lume-al șaselea copil, a alergat la buna Gheea. A hohotit în fața ei:

– Ajută-mă, tu, mare Gheea, mamă a zeilor cerești!... Și tu ai suferit ca mine și te-ai luptat cu soțul tău ca să îți scapi din Tartar fiii. Ajută-mă acum, o, Gheea... Vreau să-mi păstrez și eu un fiu, pe ultimul vlăstar al meu, de foamea cruntă a lui Cronos...

Zeus – statuie descoperită la Smirna (1680)
și restaurată de Pierre Granier (1686);
Muzeul Louvre, Paris, Franța

Gheea a auzit pe soața zeului Cronos cum plângea și s-a înduioșat adânc. A cugetat un timp zeița: cum ar putea să o ajute pe greu lovită ei copilă? A cugetat și a găsit că e mai bine s-o ascundă pe blânda Reea undeva, în timpul cât o fi să nască.

– Să nu mai plângi, i-a grăit Gheea. Te voi călăuzi, sărmano, în insula numită Creta. Este o peșteră acolo, adâncă, neagră, răcoroasă, în coasta plină de verdeață a unui munte drept, înalt... În peșteră vei naște-n voie; și, ce va fi, vom mai vedea...

REEA ÎȘI NAȘTE CEL DE-AL ȘASELEA COPIL

Se pare că-n aceeași noapte soața lui Cronos a fugit în insula cea mare, Creta, călăuzită chiar de Gheea. S-a dus în peștera de piatră și, până să-și reverse Eos razele ei trandafirii, Reea a și născut un fiu.

Era al șaselea copil și cel din urmă ce-l avea.

Mama și-a ncredințat copilul bunicii lui, zeița Gheea, și s-a întors acasă iute. A-nfășurat frumos o piatră în scutece moi, de copil, și-a dat-o soțului său, Cronos.

– Iată, precum mi-ai poruncit, a glăsuț zeița Reea, și-am adus ultimul vlăstar pe care l-am născut azi-noapte.

Și s-a făcut că lăcrămează. Vroia să nu-nțeleagă zeul că-i vicleșug tot ce făcea.

Cronos, grăbit, a luat pietroiul cel învelit în scutece; și, cum n-avea vederea bună, a socotit că-i fiul său. A deschis larg gura flămândă și piatra i-a căzut pe gât, până în pânțelele-i negru, încăpător și sănătos.

– Ha, ha, ha, ha!... S-a mai dus unul. Altă primejdie s-a stins!... a râs cu poftă zeul Cronos.

Și nu știa că-n acea clipă începea să se împlinescă blestemul zeului Uranus.

Pentru că, iată, colo-n Creta, în peștera muntelui Ida, un copil bucălat se află în brațele bunicii sale.

Făcea, de mic, precum se spune, atât de mare gălăgie, bătea din palme și țipa, încât era pericol mare. Cronos, care stătea la pândă, și chiar vreunul dintre ceilalți frați și surori, sfetnicii săi, puteau s-audă zgomotul.

Iar dacă zeul afla taina, Reea și Gheea și copilul ar fi fost strașnic pedepsiți.

Trăia însă pe-atunci, în Creta, un neam de semizei războinici, născuți tot de zeița Gheea, ce aveau nume de cureți.

Gheea le-a poruncit să vină și, la intrarea peșterii, să facă danțuri zgomotoase, să bată-n scuturi, cu putere, cu săbiile și lăncile. Apoi să cânte și să strige atât de tare, ca din cer să nu se-audă nici un scâncet și nici un plâns de copil.

A mai chemat și două nimfe, fiicele regelui din Creta, pe **Ida și Adrastea**. Ele au așezat băiatul – căruia mama și bunica i-au spus, din prima clipă, **Zeus – într-un culcuș făcut din aur**. Pentru că mama nu putea să vină-n Creta, să-l alăpteze pe fiul său cel mititel, decât arar și pe ascuns, nimfele au adus o capră. Era o capră fermecată. Vestita capră **Amaltea**. Și **nimfele-l hrăneau** pe Zeus cu laptele acestei capre și cu o miere parfumată, cum nu făceau albinele decât în stupii de pe Ida.

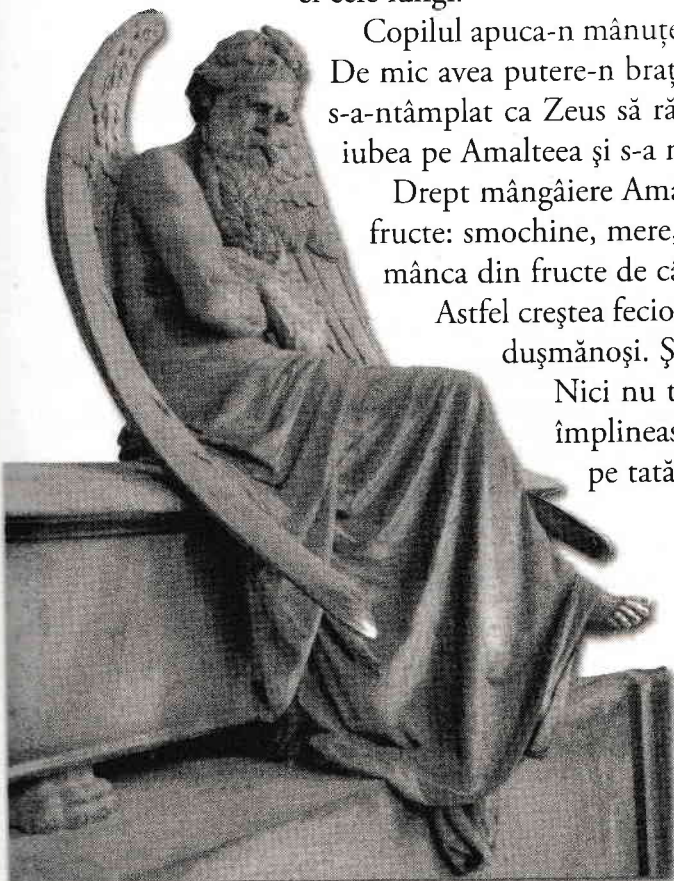
Crescând puțin mai mare, Zeus alerga peste tot, zburda printre stejarii de pe munte, jucându-se cu Amaltea. Capra avea grai omenesc. Vorbea cu Zeus ca o mamă și se făcea că îl împunge cu coarnele ei cele lungi.

Copilul apuca-n mânuțe coarnele caprei Amaltea și se lupta, voinic, cu ea. De mic avea putere-n brațe cât un bărbat din cei mai zdraveni. Încât o dată s-a-ntâmpnat ca Zeus să rămână-n pumn cu unul dintre-aceste coarne. El o iubea pe Amaltea și s-a mâhnit că i-a făcut rău fără de voia sa.

Drept mângâiere Amalteei, a hotărât ca acest corn¹ să fie veșnic plin cu fructe: smochine, mere, pere, struguri și alte bunătăți de soi. Capra putea mânca din fructe de câte ori îi venea poftă, căci cornul se umplea la loc.

Astfel creștea feciorul cel mai mic al Reei, neurmărit de ochi străini și dușmănoși. Și el se înălța-ntr-un an cât altu-n douăzeci și cinci.

Nici nu trecuse bine anul și Zeus se făcuse mare, gata să-și împlinescă soarta cea prevestită de Uranus: să-l răstoarne pe tatăl său și să ia el în mâini puterea.

Cronos

1. Cornul caprei fermecate Amaltea era simbolul belșugului și se chema cornul abundenței. Elinii și mai târziu romanii își pictau sau sculptau uneori pe locuințe acest simbol, socotindu-l aducător de noroc. După moarte, Amaltea a fost pusă de Zeus pe bolta cerească, în amintirea copilăriei sale, cum povesteau legendele eline. Este constelația Caprei. Iar din pielea ei și-a făcut zeița Atena egida, sau pavăza, care îi ocrotea trupul în luptă – pavăză ce nu putea fi străpunsă de nici un fel de armă: sabie, lance sau săgeată.

ÎNFRÂNGEREA TITANILOR

Înfrângerea titanilor – Peter Paul Rubens (1577-1640);
Musées Royaux des Beaux Arts, Bruxelles, Belgia

țâșnea din piatră un izvor.

Dar nu era izvor cu apă, ci din adâncuri izbucnea o băutură fără seamăn, din care nu puteau sorbi decât zeii nemuritori. Și-i aducea din băutură – numită, tot de zei, nectar – lui Zeus, ca să se adape, în zorii fiecărei zile.

Mâncând ambrozia cea dulce, sorbind nectarul fermecat, Zeus s-a înălțat mai iute, a dobândit puteri cerești. Și, drept răsplată pentru vultur, Zeus, când a ajuns stăpân, l-a luat cu dânsul în Olimp. L-a pus chiar lângă tronul lui, să-i stea neconținut de veghe.

Pe gingașele porumbește le-a hărăzit să fie simbol și al blândeții, și al iubirii, să tragă carul din petale de albe flori de trandafir al prea frumoasei Afrodita, mândra zeiță a iubirii, și să vestească primăvara prin gânguritul lor duios.

Însă, toate aceste fapte, Zeus le-a săvârșit pe urmă, când a ajuns și el stăpân. Deocamdată mai era în Creta și avea cu totul alte gânduri...

Mama sa, Reea, îi spusese despre ciudata prevestire și de blestemul lui Uranus. Știa că nici bunica, Gheea, nu mai ținea cu zeul Cronos, cel care fără nici o milă își înghițise cinci copii.

„Uranus a rostit că una dintre odraslele lui Cronos o să pornească răzvrătirea, se frământa voinicul Zeus. Dar cine poate fi acela, dacă nu eu? Căci toți ceilalți se află-n pântecul cel negru al hulpavului nostru tată. Este neîndoios că soarta, Moira¹, neînduplecată, a hotărât că fapta asta eu trebuie s-o săvârșesc.“

Numai că Zeus știa bine că lângă Cronos sunt titanii. Ei îi juraseră credință, sprijin în orice-mprejurare.

Zeus și vulturul – detaliu de pe o cupă, c. 560 î.Hr.;
Muzeul Luvru, Paris, Franța

Erau puternici fără seamăn și nu se-nfricoșau de nimeni.

În schimb, el, Zeus, era singur. N-avea alături, să-l ajute, decât pe mama sa, pe Reea. Dar Reea era mult prea slabă, nu cuteza să se ridice în fața soțului său, Cronos. Era nevoie deci de multă prudență și înțelepciune. Și Zeus s-a gândit adânc, a cercetat prin ce mijloace și-ar mai putea găsi tovarăși gata să-l sprijine în luptă. Și a aflat că viețuiește o verișoară a sa, Metis, pe malul fluviului Ocean².

Zeița Metis era una din numeroasele copile pe care le avea Ocean, primul născut dintre titani.

METIS PREGĂTEȘTE O BĂUTURĂ FERMECATĂ

Din fericire pentru dânsul, Zeus avea în tinerețe o vorbă ademenitoare și un chip foarte atrăgător.

Noi nu cunoaștem întâmplarea prin care Zeus a ajuns s-o întâlnească pe copilă. Dar știm că a vorbit cu ea. S-a prefăcut îndrăgostit și i-a jurat s-o ia de soață, dacă și ea se va-nvoi să-i dea un ajutor în lupta contra părintelui său, Cronos.

Fiica titanului Ocean, văzând pe Zeus că îi jură, atât de-nflăcărat, iubire, și-a uitat orice chibzuință și i-a promis să-l sprijine.

– Ce vrei să faci în primul rând? I-a întrebat frumoasa Metis pe tânărul fecior al Reei.

– Întâi și-ntâi aș vrea să-i văd ieșiți din pântecul lui Cronos pe toți cei înghițiți de el...

– Atâta vrei?... Asta-i ușor!... a glăsuț copila Metis și a plecat la hotarul lumii, pe malul fluviului Ocean.

De-aici ea a cules o plantă. O plantă verde și spinoasă, din care a făcut îndată o băutură delicioasă, care părea a fi nectar.

Reea, nespun de bucuroasă c-o să-și revadă toți copiii, a luat această băutură și-a pornit repede acasă.

Abia se întorsese Reea în casa soțului său Cronos, că dânsul i-a strigat s-aducă un ulcior mare cu nectar.

– Grăbește-te! Sunt însetat! a grăit Cronos mânios.

Reea atât a așteptat. S-a repezit și i-a umplut un vas de lut încăpător. Însă deasupra i-a turnat și băutura de la Metis.

Nebănuind nimica, zeul a luat în mână vasul plin, l-a dus la gură cu nesăț și a sorbit până la fund nectarul cel înșelător.

Dar cum a ajuns băutura în pântecul lui divin, a și simțit că-i vine rău.

Tot trupul i se-nrâncena și se zbătea ca-n pragul morții. Gura i se căscase larg și din gâtjeul lui uriaș au început să iasă, teferi, copiii: Hestia, Demetra, Hera, și Hades și Poseidon.

Mai mult și mai de necrezut este că toți acești copii erau de astă dată mari. Ba încă Hades și Poseidon aveau și bărbi până la brâu.

CICLOPII ȘI HECATONHIRII SUNT ELIBERAȚI

Cu toții, fete și băieți, s-au strâns în jurul blândeii Reea, în timp ce Cronos, îngrozit de cele ce se întâmplau, se retrăsese pe un munte să chibzuiască-n liniște.

1. Moira, fiică a haosului și a nopții, reprezenta pentru elini destinul stabilit dinainte fiecărei ființe, prin legi de neclintit. La romani, soarta-Fatum era reprezentată printr-un bătrân orb sau legat la ochi. Acesta avea scris destinul tuturor oamenilor pe o tablă de aramă. În jurul capului purta o cunună de stele, semn că și zeii trebuiau să se supună hotărârilor sale. Zeii puteau numai să cunoască voința lui și să i-o aducă la îndeplinire. Hotărârile soartei erau distribuite fiecărui om de la naștere, cum credeau elinii, prin trei surori, ursitoare sau parce: Cloto care desfășura firul vieții; Labes care împărțea bucuriile și nenorocirile; și Atropos care tăia firul vieții cu un foarfece. Numai pentru zei ursitoarele țeseau veșnic fire lungi, de aur. Însuși Zeus nu putea să se împotrivescă sau să înduplece pe Moira, ivită pe lume înaintea lui. Hotărârile soartei, cunoscute de zei, puteau fi comunicate pământenilor prin oracole. Oamenii nu aduceau însă Moirei – soarta neînduplecată – nici rugăciuni, nici jertfe, socotind totul zadarnic. Soarta nu o puteau îndupleca prin rugăciuni, însă oamenii luptau adeseori împotriva ei, cum ni se povestește în numeroase legende eline.

2. Cei vechi își inchipuiau că pământul era înconjurat de un fluviu imens, fără hotare, Oceanul, din care izvorau și în care se vărsau toate apele. Acesta era personificat prin cel dintâi fiu al lui Uranus și al Gheei. Metis, fiica lui Ocean, a fost, la elini, cel dintâi simbol al înțelepciunii și prudenței.

Poetul Hesiodo ne spune că ea știa mai multe taine decât toți zeii și oamenii laolaltă. Mai târziu, Zeus, înghițind-o pe Metis, prima lui soție, și-a însușit înțelepciunea și prudența, care trebuie să domine totul în lume.

Și Reea le-a împărțășit fiilor și fiicelor sale că Zeus le e salvatorul, ajutat de frumoasa Metis. Și frații și surorile, auzind vestea, s-au grăbit să-l vadă pe tânărul Zeus, căci ei încă nu-l cunoșteau.

Zeus s-a veselit grozav, după ce totu-i izbutise. Avea acuma lângă sine pe cei cinci frați buni, de nădejde.

– Fraților și surorilor! le-a rostit el cu îndrăzneală, după ce s-au îmbrățișat. A venit timpul să ne luăm puterea ce ni se cuvine. Însă titanii sunt puternici și sunt mai numeroși ca noi. Deci trebuie să fim uniți, să mai avem și alți câțiva prieteni, ca lupta s-o sfârșim cu bine. Să nu fie nici o-ndoială asupra biruinței noastre.

Atunci, pe cât se pare, Metis, care era și ea de față, i-a amintit lui Zeus că sunt niște uriași în Tartar.

Într-adevăr, erau acolo, din timpul zeului Uranus, ciclopul și hecatonhirii.

Cronos, când deschisese poarta de diamant, eliberase numai pe frații săi, titanii. Dar pe ciclopul și pe hecatonhirii groaznici îi zăvorăse iar la loc. Ba mai pusese și o strajă, pe monstrul hâd, numit Campe.

– Noi le vom da drumul îndată, a grăit Zeus fraților. Ciclopul și hecatonhirii îl urăsc mult pe zeul Cronos... Deci, haideți să-i eliberăm!...

Fiii și fetele lui Cronos au luat în mâini câte o armă și-au năvălit cu toții-n Tartar. Zeus l-a prins de gât pe monstru. Ceilalți l-au sfărtecat cu seceri și l-au împuns cu sulite, până ce monstrul a căzut.

S-au repezit apoi la porți Hades, fratele cel mai mare, și cu Poseidon, mijlociul. Proptindu-se cu umerii, izbînd cu pumnii și genunchii, zeii au spart porțile largi.

Din temniță au răsărit ciclopul și hecatonhirii. Și unii și alții au jurat c-au să le fie credincioși noilor zei ce se-nălțau.

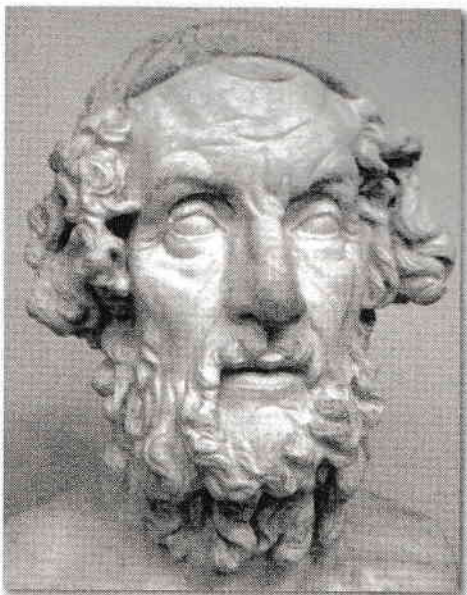
Ca să-și arate, imediat, recunoștința către zei, ciclopul au și făurit fulgere, tunete și trăsnete pe care le-au încredințat lui Zeus, noul lor stăpîn.

De-asemeni, au mai făurit și lui Poseidon, mijlociul, o furcă mare, cu trei dinți.

Dacă izbea zeul cu furca, pămîntul se cutremura și apele ieșeau din văi, se revărsau și înecau pășuni, ogoare și livezi. Iară lui Hades i-au făcut o casă tare năzdrăvană. Cum își punea casca pe cap, zeul se făcea nevăzut.

ZEII SE URCĂ PE MUNTELE OLIMP

Primind și darurile acestea, zeii s-au hotărât s-aleagă un loc de luptă potrivit. Au cercetat toată Elada și au găsit că este bine să-și facă tabăra-n Olimp.

Homer – copie romană după un original grec din sec. al II-lea î.Hr.;
British Museum, Londra, UK

Olimpul³, muntele semet, cu fruntea sa încununată veșnic de cețuri argintii, era-n vecinătatea mării cu ape albastrii, Egeea, și priveghea toată Elada. Nu era loc mai potrivit decât acesta pentru zei. De-aceea Zeus a cerut să i se facă un palat pe creasta cea mai îndrăzneată.

Apoi, cei trei fii ai lui Cronos au dat de veste-ntregii lumi:

– De azi-nainte stăpînirea este în mâna altor zei. Sunt zeii ce și-au ridicat palat pe muntele Olimp. Titanii vor fi pedepsiți. Țineau puterea pe nedrept. Și toți câți s-or alătura zeilor olimpicieni, în luptă, vor primi o răsplată dreaptă. Iar cei care-i vor înfrunta vor fi în Tartar prăbușiți...

ZECE ANI DE RĂZBOI CRÂNCEN

Războiul a-nceput cu furie... Pămîntul larg și marea uriașă au răsunat de-un zgomot greu, ce-ntrecea orice-nchipuire. Cerul a dat parcă un geamăt. Olimpul s-a cutremurat până-n adâncurile

Metis – detaliu de pe fața A a unei amfore (550-525 î.Hr.);
Muzeul Luvru, Paris, Franța

sale; și Tartarul cel mohorât a bubuit, prelung și surd, când zeii au intrat în luptă.

În fața cetii olimpiene sta însuși Zeus, mâniat. El năvălea peste titani, azvârlind tunete cumplite. Din pumnul său neobosit țâșneau mereu trăsnete tari, pe dăre albe de lumină.

Pământul roditor ardea. Pădurile, înainte verzi, erau schimbate în tăciuni și scânteiau înfiorate.

Și totul clocotea în jur: Oceanul, marea nesfârșită și râurile de argint.

Titani se înăbușeau sub aburii fierbinți din ape. Iar ochii le erau orbiți de fulgerele lucitoare.

Focul se întindea mereu și ajunsese până-n haos. **Legenda** spune că pământul ardea parcă din temelii. Flacăra lui se ridica, unindu-se cu aprigul pârjol ce mistuia cerul întreg.

Astfel se-nfățișa năprasna acestei lupte dintre

zei. Și, în acest potop de foc, hecatonhirii aruncau, cu **forță** înspăimântătoare, câte o sută de pietroaie înspre mănunchiul de titani.

Ciclopii ajutau și ei, lovind pe Cronos și pe-ai săi cu **mari ciocane** de aramă, zdrobindu-le umeri și **golduri**, picioare, brațe și grumazuri.

Iar zeii Hades și Poseidon, Hestia, Hera și Demetra luptau cu sulițe și seceri, lovind întruna, vitejește.

Zece ani, poate și mai bine, a dăinuit acest război ce nu avea asemănare; dar până la sfârșit titanii au fost înfrânți și nimiciviți⁴.

Titani au fost îmbrânțiți, după poruncile lui Zeus, în Tartarul întunecat, unde-i ținuse și Uranus. La poartă, strajă li s-au pus cei trei fărtați hecatonhiri, să nu mai poată-n veci ieși din temniță, de sub pământ.

Zeus era noul stăpân. Toți se plecau în fața lui. Doar Gheea, mama zeilor, se mâniase rău pe el.

– Titanii sunt copiii mei. Uranus i-a lovit din greu, întemnițându-i sub pământ. Abia de i-am putut scăpa, se plângea Gheea zeilor. Și Zeus... Zeus, cel pe care l-am ajutat să se înalțe, acum, când este stăpân, lovește tot atât de crud? Și-i zvârle iarăși în adânc pe bieții mei feciori, titanii? Nu. Asta n-o pot îndura. Zeus mi-o va plăti curând...

3. Muntele Olimp își întinde coastele de la marea Egee și până la hotarele Tesaliei și Macedoniei. Homer, cântând Olimpul, spune: „El nu este niciodată bătut de vânturi, nici atins de zăpezi; aerul cel mai pur îl împresoară; o lumină albă îl învăluie și zeii gustă aici o fericire care va dăinui cât zilele eterne ce le sunt hărăzite.”

4. Această luptă fabuloasă – titanică, după cum a rămas de atunci cuvântul – ea și cele care vor urma, cu diferiți giganti și monștri, închipuie ciocnirile care aveau loc între forțele tumultuoase ale naturii; închipuie frământările din interiorul pământului, în urma cărora se formau munții și mările.

Într-un loc munții se ridicau, într-altul se prăbușeau spre afundurile clocotinde, în timp ce vulcanii izbucneau cu ropote de piatră și de foc, nimicivă începuturile de înflorire a vieții. Veacuri de-a rândul, această alegorie i-a ispitit pe artiști s-o zugrăvească sau s-o sculpteze în forme impresionante. Astfel, într-o schiță renumită a pictorului olandez Rubens, se văd titanii incolțiți și izbiți de blocurile grele de piatră, aruncate asupra lor de hecatonhiri. Unuia dintre ei i-a căzut o stâncă pe spinare, încovoindu-l. Altul încearcă să întâmpine, cu brațele, piatra ce se rostogolește către el. Ceilalți, cu fețele hidoase și ochii sticloși de spaimă, cad în abisul negru. Aburii încinși îi împresoară și parcă vezi cum îi sufocă pe luptători. Fumul inecăcios se înalță în valuri, ca într-un vis fantastic, de pe pământul ars. Iară de sus te aștepți să apară Zeus, cu fulgerele în pumni, țintindu-i nimicitor pe cei care se prăvălesc.

ZEII OLIMPULUI

Zeus – marmură, copie romană după un original grec din sec. al IV-lea î.Hr.; Muzeele Vaticanului, Roma Italia

Zeus, născutul din titani, trona pe muntele Olimp asemenea unui mare rege. Plin de mândrie privea el cerul albastru, nesfârșit, pământul roditor și larg, mările, fluviile verzui și firele subțiri de argint ale izvoarelor din munți. Totul, totul era al lui. Și Zeus nu se sătura să-și mângâie privirile cu ntinderi și cu bogății.

El, ce șezuse altădată ascuns în Creta, domnea acum în Olimp și porunceă... Da. Porunceă pe voia lui și, dacă își dorea ceva, se împlinea numaidecât¹.

ZEUS, POSEIDON ȘI HADES ÎȘI ÎMPART ÎNTRE EI LUMEA

– Să vie frații mei cei mari, a sunat prima lui poruncă. Să vie Hades și Poseidon.

Și frații s-au înfățișat, cu mare grabă; iar Zeus a urmat așa:

– Voi amândoi, născuți din Reea și zeul Cronos, ca și mine, m-ați ajutat în lupta împotriva titanilor năprasnici. Deci împreună am învins și împreună vom domni. Suntem stăpâni. Ne bucurăm de tot ce-n lume e mai bun. Dacă supuși nemulțumiți vor încerca, poate, cândva, să se răscoale în vreun chip, să-i pedepsim ne-ndurători. Eu voi domni. Însă am să vă dau și vouă câte-un ținut, să-l cârmuiți, să mi-l vegheați.

– Mie ce-mi dai? a grăit Hades. Eu sunt mai mare, primul fecior născut de Reea...

– Dar mie? a-ntrebat Poseidon. Deși sunt mijlociu, știi bine că m-am luptat mult mai vârtos...

Zeus le-a dat răspuns:

– Lumea o împărțim în trei. De o parte-i cerul luminos, de unde poți cuprinde tot, de alta fluviile, mări întinse, pline de pești săgetători, și de-alta tot ce-i sub pământ, cu Tartarul întunecos, temnița unde vom păstra pe toți câți ne vor fi dușmani și nu vor asculta deplin poruncile Olimpului.

– Tagem la sorți? au rostit frații.

– Tragem! le-a dat răspunsul Zeus. Iată, eu îmi voi păstra cerul. Voi trageți ce v-a mai rămas...

Zeii cei doi s-au repezit numaidecât. Lui Hades i-au căzut la sorți ținuturile subterane, iar lui Poseidon apele din mări, din fluviile și izvoare.

Amândoi zeii au trebuit să se arate mulțumiți. Hades a și pornit pe loc către ținutul mohorât care-i fusese hărăzit; și, după cât se povestește, nicidecum nu a mai revenit de-acolo-n muntele Olimp. Celălalt frate mijlociu a devenit zeu peste ape, din răsărit în miazăzi, din miazănoapte-n asfințit.

Cei trei și-au împărțit puterea, dar Zeus a rămas stăpân...

FIICELE LUI CRONOS CAPĂTĂ DEMNITĂȚI ÎN OLIMP

După această faptă, Zeus a dat poruncă să s-arate în fața sa copilele zeului Cronos și ale Reei – una mai mândră decât alta. Ele au venit smerite toate și s-au plecat în fața lui, întrebând ce porunci le dă.

Zeus i-a încredințat Hestiei, sora lui cea mai mare, focul. Focul care înseamnă viață în oricare cămin; și din această pricină nu are voie să se stingă. Apoi s-a îndreptat cu fală către Demetra, mijlocia, și i-a dat harul de a fi zeița holdelor și a livezilor cu rod.

Mai rămăsese numai Hera, ce sta sfioasă-n fața lui, împurpurată la obraz și căta cu privirea-n jos.

Zeus s-a aplecat spre ea și, mângâind-o blând pe păr, și-a hotărât-o de soție. În grija ei a-ncredințat căsătoria și familia și copilașii nou născuți.

Hera s-a învoit și Zeus a dat porunci să se gătească întreg Olimpul pentru nuntă.

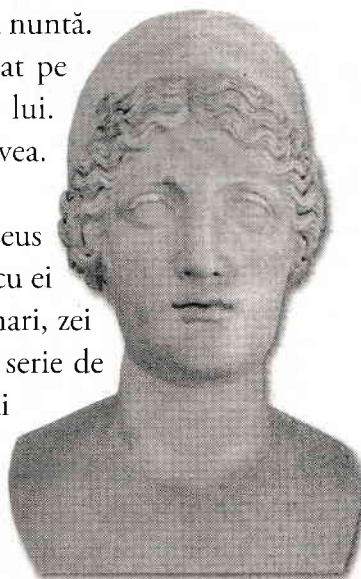
Și când s-a isprăvit și nunta – o nuntă fără-asemănare – Zeus s-a așezat pe tron, mai mulțumit ca înainte. Totul era orânduit precum fusese voia lui.

Privea din nou spre depărtări și-și cântărea toată puterea și bogăția ce le-avea.

Totuși, un gând i se vârâse în minte adânc și nu-l lăsa:

„Pentru o lume atât de mare, suntem puțini numai noi șase, cugeta Zeus numărându-și toți frații și surorile. Titanii au fost doisprezece, socotindu-l cu ei pe Cronos. Cu atât mai mult mi se cuvin și mie tot atâția zei, zei din cei mari, zei olimpieni. Pe lângă ei voi hotărî și zei mai mici, de-a doua mână, ba și o serie de cortegii, să ne-nsoțească pe noi toți. În acest fel Olimpul meu va fi mult mai impunător. Dușmanii olimpicienilor vor fi curând dezvăluți și nimiciți fără cruțare. Și-acum pe cine voi chema?... A!... pe Atena, ochi de-azur, copila mea cea mai iubită, a tresărit deodată Zeus, pe ea o voi numi întâi!...”

Și a chemat-o pe Atena să i se-nfățișeze lui.

Hera – marmură, sec. al V-lea î.Hr.; Muzeele Vaticanului, Roma, Italia

ZEIȚA CU OCHII DE AZUR

Atena, fiica lui cea dragă, nu se născuse ca oricare, ci-n niște-mprejurări ciudate.

Zeus îi promisese copilei lui Ocean, lui Metis – ce-ntruchipa înțelepciunea – că-n schimbul sprijinului dat o s-o ia în căsătorie. Și se ținuse de cuvânt.

Trecuse vremea convenită și Metis trebuia să nască. Copilul era chiar Atena. Numai că Zeus se dusesse și-l întrebase pe Uranus ce-o să se-nîmple în viitor.

1. Poemele homerice ne arată că grecii erau organizați în ginte și triburi ale căror căpetenii se numeau basilei și îndeplineau, în parte, rolul regilor de mai târziu. Zeus este reprezentat în legendele eline având purtările unui mare basileu. El cerea să fie slujit și, dacă îi nedreptătea pe ceilalți, aceștia nu aveau voie să cârtească, fără a fi pedepsiți. Pretindea că are dreptul să hotărască legi pe care el le putea însă calca oricând. Bunăoară, Zeus se supăra pe necredința altora, dar el însuși socotea că poate fi necredincios soției sale, că poate înșela fete și femei pământene. Purtări în mare parte asemănătoare aveau și zeii Hades și Poseidon, cu care Zeus împărțise lumea și care erau, de asemeni, considerați un fel de basilei, unul pentru ținuturile subterane și altul pentru întinsul mărilor. Ceilalți zei olimpieni, afară de Zeus, Hades și Poseidon, se asemena aristocrației gentilice care se afla la curțile basileilor elini, a marilor conducători de triburi, beneficiind și ei de toate bunurile, ca și stăpânii lor.

Aristocrația gentilică și basileii considerau că au toate aceste drepturi, în dauna supușilor, în primul rând pentru că erau neam ales. Fiecare basileu își alcătuisese o genealogie prin care dovedea că se trage dintr-o anumită zeităte. Fiind deci de origine divină și ei, aveau dreptul, ca și zeii, să stăpânească, să calce eventual legile și morala, fără a li se putea cere socoteală. Zeus și toți olimpicienii cereau ascultare deplină, pentru că ei erau neam de zei, sămânță de titani, urmașii lui Uranus și Gheeii, cei care, după cum spune legenda, dăduseră viață la tot ce se găsea în univers. Erau nemuritori, puteau săvârși minuni și aveau puteri și calități neobișnuite. Și totuși, cântăreții răătăcitori – care străbăteau toată Elada compunând, pe baza vechilor cântece și legende, mari poeme epice, scandându-le apoi, acompaniați de liră, în palatele basileilor – au știut să strecoare în versurile lor destule aluzii despre nedreptățile săvârșite de zei și, deci, de basilei.

Homer, bătrânul aed orb, care a creat cele mai minunate poeme epice ale lumii antice, „Iliada” și „Odiseea”, este o sublimă pildă. Cu amară ironie, făcându-se că le proslăvește faptele, Homer îi biciuiește în stihurile lui pe zeii olimpieni. De aceea un discipol al lui Pitagora povestea că maestrul său, coborât în Infern, i-ar fi văzut umbra lui Homer spânzurată de un arbore și a poetului Hesiod de un altul. Amândoi erau strașnic chinuți, pentru că dezvăluiseră faptele rele, rușinoase și sângeroase ale multora dintre zeii olimpieni.

Zei elinilor reprezentau și forțele naturii. De pildă, Zeus, cu mult înainte de a căpăta reprezentarea socială a unui mare basileu, nu era pentru popoarele primitive decât forța uriașă care făcea să rodească natura, forța ce trimitea din slăvi ploaia binefăcătoare, dar și grindina nimicitoare, crivățul aspru, fulgeretele, trăsnetele și tunetele asurzitoare. El guverna anotimpurile, care sunt ficele lui, tot el guverna lumina și întunericul, cele două elemente de bază în viața omului. Acest fenomen a fost splendid poetizat de aezi într-una dintre cele mai frumoase legende ale mitologiei. Noaptea, pe baza legilor naturii, face loc în zori luminei solare. Tot astfel, în legendele eline, zeița Leto – sau Latona, la romani – este silită de Zeus să-l nască pe Apollo, zeul luminii, într-o insulă din mijlocul mării. Plină de poezie este și această imagine a ivirii luminii în mijlocul mării, pentru că, se știe, soarele pare a răsări adesea chiar din valurile mării. Leto nu trebuie însă confundată cu Nix. Pe când Nix este noaptea însăși, întunericul original al haosului, Leto este numai o zeiță a nopții, noaptea trecătoare.

Pitagora